

Prokazování totožnosti a zpracování osobních údajů

Komu, kdy a jakým způsobem musím prokazovat svou totožnost? Jaké moje osobní údaje přitom mohou být zaznamenány? Kdo je oprávněn pořídit kopii mého průkazu totožnosti? To jsou časté otázky, které v souvislosti s prokazováním totožnosti zaznívají.

Obsah

Průkazy totožnosti	2
Prokazování totožnosti jako zákonná povinnost občana vůči orgánům veřejné moci	2
Prokazování totožnosti jako zákonná povinnost vůči fyzickým a právnickým osobám	4
Prokazování totožnosti potřebné v soukromoprávních vztazích	5
Pořizování kopií průkazu totožnosti	6
Pořizování kopií průkazu totožnosti na základě zákona	7
Kopie dokumentů a zásada minimalizace	9
Zpracování údajů z občanského průkazu	10
Shrnutí	12

Průkazy totožnosti

K prokázání totožnosti ale i dalších osobních údajů občana ČR je určen zejména **občanský průkaz**. Podle zákona o občanských průkazech je veřejnou listinou, kterou občan prokazuje své jméno, popřípadě jména, příjmení, podobu a státní občanství České republiky, jakož i další údaje v ní zapsané podle tohoto zákona. Skutečnosti zapsané v občanském průkazu není občan povinen prokazovat jiným způsobem, pokud tak nestanoví zvláštní právní předpis.¹

Průkazem totožnosti může být i **cestovní doklad** a je-li to druhou stranou akceptováno i jiný doklad, za předpokladu, že obsahuje i podobenku svého držitele, např. průkaz řidičský nebo služební.

Samotné zjištění totožnosti fyzické osoby z předloženého průkazu ještě není zpracováním osobních údajů podle obecného nařízení o ochraně osobních údajů (dále jen „GDPR“)² a zákona o zpracování osobních údajů³; pouhým prokázáním totožnosti tedy není založena pravomoc Úřadu pro ochranu osobních údajů. Zpracováním osobních údajů, které je v pravomoci Úřadu pro ochranu osobních údajů, je až uložení získaných údajů na nosič informací, prováděné za účelem jejich zpracování v evidenci (např. v evidencích vedených Policií ČR, v evidenci ubytovaných hostů či návštěvníků budovy, seznamu voličů, zdravotnické dokumentaci pacientů).

Při shromažďování osobních údajů z průkazu totožnosti do těchto evidencí je proto třeba dodržovat zásadu minimalizace údajů, tedy ukládat pouze ty údaje, které jsou pro určitý účel nezbytně potřebné. Někdy je tento rozsah údajů výslovně zákonem stanoven, jinak je třeba nezbytnost rozsahu údajů posoudit.

Prokazování totožnosti jako zákonná povinnost občana vůči orgánům veřejné moci

Povinnosti prokázat svoji totožnost Policii České republiky je si zpravidla každý vědom. Podle zákona o Policii ČR⁴ se prokázáním totožnosti rozumí prokázání jména, popřípadě jmen, příjmení, data narození a v případě potřeby také adresy místa trvalého pobytu, adresy místa pobytu nebo adresy bydliště v zahraničí, rodného čísla a státní příslušnosti. Tento zákon dále stanoví, že rozsah a způsob zjišťování osobních údajů musí být přiměřené účelu zjišťování totožnosti. Povinnost prokázat totožnost⁵ policii vzniká v řadě situací tímto zákonem

¹ Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech.

² Nařízení evropského parlamentu a rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

³ Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

⁴ Ust. § 63 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 11. března 2015, č. j. 6 As 276/2014-61, týkajícího se situace silniční kontroly ze strany Policie České republiky: *Zákon nevyžaduje, aby řidič při preventivní silniční kontrole předkládal občanský průkaz: podle § 6 odst. 8 zákona o silničním provozu musí mít řidič u sebe a na vyžádání policie předložit toliko řidičský průkaz. Ani v případě aktivace obecného oprávnění policie vyzývat k prokázání*

stanovených, např. požaduje-li policie od občana vysvětlení nebo při podezření ze spáchání přestupku nebo trestného činu.⁶ Odmítne-li osoba prokázat svoji totožnost nebo nemůže-li ji prokázat ani po poskytnutí potřebné přiměřené součinnosti a policista nemůže její totožnost zjistit provedením úkonu na místě, je oprávněn osobu předvést k provedení úkonů směřujících ke zjištění její totožnosti. Potřebnou součinnost k prokázání totožnosti policista poskytne způsobem a v rozsahu, který nezmaří účel úkonu.⁷ Nelze-li totožnost předvedené osoby zjistit na základě sdělených údajů ani v dostupných evidencích, je policista oprávněn získat informace potřebné k jejímu ztotožnění snímáním daktyloskopických otisků, zjišťováním tělesných znaků, měřením těla, pořizováním obrazových, zvukových a jiných záznamů a odebíráním biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení.⁸ Obdobná oprávnění mají i příslušníci některých jiných bezpečnostních sborů.⁹

Obdobně je tato povinnost stanovena vůči strážníkovi podle zákona o obecní policii¹⁰ s tím, že strážník je oprávněn předvést na policii osobu, která odmítla vyhovět výzvě strážníka k prokázání totožnosti. Oprávnění zjišťovat totožnost mají podle příslušných zákonů ovšem i další orgány veřejné moci. Podle daňového řádu¹¹ je na výzvu úřední osoby povinna prokázat totožnost osoba zúčastněná na správě daní. Podle kontrolního řádu¹² může kontrolující

totožnosti podle § 63 zákona o Policii toto ustanovení neoperuje kazuisticky s občanským průkazem, nýbrž směřuje materiálně k prokázání totožnosti, v zásadě lhotejně jakými prostředky.

⁶ Podle § 63 odst. 2 zákona č. 273/2008 Sb. je policista oprávněn vyzvat k prokázání totožnosti osobu

- a) podezřelou ze spáchání trestného činu nebo přestupku,
- b) zdržující se v prostoru, o kterém lze důvodně předpokládat, že se v něm zdržují cizinci bez povolení opravňujícího k pobytu na území České republiky,
- c) bezdůvodně se zdržující v bezprostřední blízkosti policií chráněného prostoru nebo v místě, z něhož lze tento prostor účinně ohrozit,
- d) od níž je požadováno vysvětlení,
- e) odpovídající popisu hledané nebo pohřešované osoby,
- f) vstupující do policií chráněného objektu nebo prostoru anebo do místa, kam je policistou zakázán vstup, nebo z tohoto objektu, prostoru anebo místa vycházející,
- g) která má na místě veřejně přístupném zbraň a je důvodné podezření, že zbraně může být užito k násilí nebo pohrůžce násilím,
- h) zdržující se v blízkosti místa, kde došlo ke spáchání trestného činu nebo přestupku, k požáru anebo jiné mimořádné události,
- i) která má být předvedena na žádost příslušného orgánu podle jiného právního předpisu,
- j) která je oznamovatelem podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku,
- k) na žádost jiné osoby, která má na zjištění totožnosti právní zájem, jakož i osobu, která o prokázání totožnosti policistu žádá, a zjištěné osobní údaje předat osobě, která o prokázání totožnosti požádala, nebo
- l) při plnění jiného úkolu, je-li to nezbytné k ochraně bezpečnosti osob a majetku, veřejného pořádku nebo pro předcházení trestné činnosti.

⁷ Ust. § 63 odst. 3 zákona č. 273/2008 Sb.

⁸ Ust. § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb. Podle § 63 odst. 5 zákona č. 273/2008 Sb. nelze-li úkon podle odstavce 4 pro odpor osoby provést, je policista oprávněn tento odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu. Překonat odpor osoby nelze, jde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity.

⁹ Ust. § 32 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů; ust. § 33 zákona č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru); ust. § 29 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ust. § 13a zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční stráží České republiky.

¹⁰ Ust. § 12 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii.

¹¹ Ust. § 23 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád.

¹² Ust. § 8 písm. a) zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád).

požadovat prokázání totožnosti osob přítomných na místě kontroly. V mezích své působnosti mohou totožnost osob zjišťovat kontrolující podle zákona o inspekci práce,¹³ o rybářství,¹⁴ o ochraně přírody¹⁵ i dalších zákonů.¹⁶

Totožnost účastníků soudního řízení ověřují soudy. Právě tak je třeba prokázat správním orgánům totožnost účastníků správního řízení.¹⁷ Podle správního řádu¹⁸ i občanského soudního řádu¹⁹ jsou doručovatelé oprávněni zjišťovat totožnost adresáta a osob, které jsou za něj oprávněny písemnost převzít.

Prokazování totožnosti jako zákonná povinnost vůči fyzickým a právnickým osobám

Prokázání totožnosti je v řadě případů zákonnou povinností, bez jejíhož splnění se neobejde uplatnění určitého práva nebo poskytnutí nějaké služby. Zákonnou povinností²⁰ identifikovat klienta mají povinné osoby podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „zákon č. 253/2008 Sb.“), např. banky, investiční společnosti, pojišťovny, auditoři, daňoví poradci nebo účetní. První identifikaci klienta, který je fyzickou osobou, provede povinná osoba za fyzické přítomnosti identifikovaného, přičemž povinná osoba identifikační údaje zaznamená a ověří z průkazu totožnosti, jsou-li v něm uvedeny, a dále zaznamená druh a číslo průkazu totožnosti, stát, popřípadě orgán, který jej vydal, a dobu jeho platnosti; současně ověří shodu podoby s vyobrazením v průkazu totožnosti.²¹ Klient je povinen poskytnout povinné osobě informace, které jsou k provedení identifikace nezbytné, včetně předložení příslušných dokladů. K pořizování kopií nebo výpisů dokladů totožnosti jsou podrobnosti uvedeny níže.

¹³ Ust. § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.

¹⁴ Ust. § 16 písm. b) bod 1 zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství).

¹⁵ Ust. § 81 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

¹⁶ Ust. § 39 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů; § 14 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, § 19 odst. 3 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému.

¹⁷ Ust. § 36 odst. 5 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

¹⁸ Ust. § 19 odst. 8 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

¹⁹ Ust. § 50c odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

²⁰ Podle § 7 zákona č. 253/2008 Sb., povinná osoba provede identifikaci klienta nejpozději tehdy, kdy je zřejmé, že hodnota obchodu překročí částku 1000 EUR, pokud tento zákon dále nestanoví jinak.

(2) Bez ohledu na limit stanovený v odstavci 1 identifikuje povinná osoba klienta rovněž vždy, pokud jde o

a) podezřelý obchod,

b) vznik obchodního vztahu,

c) nákup nebo přijetí kulturních památek, předmětů kulturní hodnoty, použitého zboží nebo zboží bez dokladu o jeho nabytí ke zprostředkování jejich prodeje anebo přijímání věcí do zástavy, nebo

d) výplatu zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele.

(3) Povinná osoba identifikuje osobu, která není pojistníkem a má právo na plnění ze životního pojištění, nejpozději v době vyplacení pojistného plnění.

(4) Povinná osoba pro jednotlivé typy jí poskytovaných obchodů, na které se nevztahuje odstavec 2, stanoví na základě hodnocení rizik podle § 21a hodnotu obchodu, při jejímž dosažení vždy provede identifikaci klienta. Tato hodnota nemůže být vyšší než částka uvedená v odstavci 1.

²¹ Ust. § 8 zákona č. 253/2008 Sb.

Volič musí prokázat svoji totožnost volební komisi,²² pacient musí na požádání prokázat totožnost zdravotnickému pracovníkovi,²³ bez prokázání totožnosti se neobejde návštěva kasina.²⁴ Cestující, který se neprokáže jízdním dokladem ve vlaku, autobuse nebo tramvaji, má povinnost prokázat se osobním dokladem a sdělit osobní údaje osobě pověřené ke kontrole.²⁵ Účastníci dopravní nehody jsou povinni si prokázat na požádání navzájem svou totožnost.²⁶

Prokazování totožnosti potřebné v soukromoprávních vztazích

Kromě zákonem výslovně stanovených případů je prokázání totožnosti potřebné **při uzavření řady smluv** např. pracovní smlouvy uzavírané podle zákoníku práce či smlouvy o ubytování²⁷ podle občanského zákoníku. Od uvedeného lze odlišit situace, kdy zjištění totožnosti není součástí uzavření smlouvy, ale **plnění smlouvy**, což nastává například při doručování Českou poštou, s.p. Zatímco Poštovní podmínky výslovně uvádějí, že není zjišťována totožnost žadatele o (běžné) poštovní služby, podrobně je uvedeno, jak je totožnost zjišťována na straně přebírajícího,²⁸ což je koncipováno jako součást smluvního závazku vůči odesílateli.

Oprávněný může být i požadavek na prokázání totožnosti návštěvníka objektu, který není určen k běžným návštěvám veřejnosti, např. výrobní zařízení nebo obdobný provoz či kancelářská budova.²⁹ Vlastník objektu (resp. provozovatel nebo správce) by měl vždy podle svých konkrétních podmínek zvážit nezbytnost zjišťování osobních údajů návštěvníků objektu a možnost variantního řešení (např. zřízení místnosti pro návštěvy u vstupu, doprovázení návštěvníka zaměstnancem apod.). Pokud je prokázání totožnosti nezbytné, kupř. jsou pro to dány bezpečnostní důvody, lze požadovat, aby návštěvník uvedl jméno navštívené osoby (příp. číslo kanceláře) a poskytl své identifikační údaje v rozsahu jméno, popř. jména, a příjmení. V případě pracovního jednání je důvodné vyžadovat i předložení služebního průkazu, jehož číslo včetně názvu vysílající instituce lze v této souvislosti taktéž zaznamenat, a pokud je návštěva vykonána mimo rámec pracovní či služební povinnosti, představuje takovýto doklad především občanský průkaz nebo cestovní doklad, případně i jiný, účelu návštěvy odpovídající dokument (např. předvolání), jehož číslo a druh lze opět v této souvislosti zaznamenat. Zpracování osobních údajů ve výše uvedeném rozsahu, a to za účelem následné identifikace návštěvníka pro případ mimořádné události přímo či nepřímo související s jeho pobytem

²² Ust. § 19 odst. 3 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů; § 33 odst. 3 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů; § 31 odst. 3 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; § 36 odst. 3 zákona č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů.

²³ Ust. § 41 odst. 3 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

²⁴ Ust. § 46 zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách.

²⁵ Ust. § 18a odst. 2 zákona č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě; ust. § 37 odst. 5 zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách.

²⁶ Ust. § 47 odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů.

²⁷ Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, uvádí povinnost ubytovatele v rámci vedení evidence ubytovaných zapisovat mimo jiné číslo občanského průkazu nebo cestovního pasu osoby, které poskytl ubytování.

²⁸ Čl. 23 a násl. Poštovních podmínek.

²⁹ Podrobnosti uvedeny ve stanovisku č. 3/2016 - Evidence návštěvníků při vstupech do budov a kopírování dokladů dostupném zde: <https://www.uouu.cz/stanovisko-c-3-2016-evidence-navstevniku-pri-nbspvstupucho-do-nbspbudov-a-nbspkopirovani-dokladu/d-20373>.

v budově (např. majetková škoda nebo bezpečnostní incident), pak je v souladu s GDPR, neboť se bude jednat o zpracování osobních údajů nezbytné pro účely oprávněných zájmů správce. Je zapotřebí zdůraznit, že je nezbytné v odpovídajícím rozsahu informovat návštěvníky budovy o tom, proč, jakým způsobem a po jakou dobu budou jejich osobní údaje zpracovávány.

Evidence by neměla být vedena při vstupu do budov, kde jsou umístěny instituce návštěvám veřejnosti určené, např. obchodní centrum, nádraží, odbory městských a obecních úřadů, restaurace nebo polikliniky či ordinace lékaře. V případě zdravotnických zařízení je nutno podotknout, že nelze směřovat evidenci u vchodu do budovy, kterou případně provádí bezpečnostní služba, a třídění pacientů za účelem určování priority ošetření na základě závažnosti jejich stavu, což je součástí poskytování zdravotních služeb zdravotnickým zařízením, na základě zákona o zdravotních službách. Jde tedy o činnost dvou různých správců osobních údajů.

Závěrem lze uvést, že specifická situace daná nouzovým stavem se projevuje i při prokazování totožnosti. Podle stanoviska Ministerstva vnitra k posuzování prokazování totožnosti občanským průkazem, cestovním pasem a řidičským průkazem v době nouzového stavu³⁰ se občané, u nichž v občanském průkazu nebo v cestovním pase skončila doba platnosti těchto dokladů, mohou na území České republiky prokazovat svoji totožnost i nadále těmito neplatnými doklady. Je-li občan držitelem alespoň jednoho platného dokladu (občanský průkaz, cestovní pas nebo řidičský průkaz) upřednostňuje se prokazování totožnosti některým z těchto stále platných dokladů.

Požizování kopií průkazu totožnosti

S rozvojem reprodukční techniky se velmi rozšířilo pořizování kopií listinných dokumentů včetně průkazů totožnosti jako důkazu, že osobní údaje byly z veřejné listiny zaznamenány správně. Ve většině případu by přitom mělo postačovat předložení originálu veřejné listiny a zaznamenání nezbytných údajů, případně včetně čísla průkazu totožnosti a kým byl vydán. Podle občanského zákoníku platí, že je-li nějaká skutečnost potvrzena ve veřejné listině, zakládá to vůči každému plný důkaz o původu listiny od orgánu nebo osoby, které ji zřídily, o době pořízení listiny, jakož i o skutečnosti, o níž původce veřejné listiny potvrdil, že se za jeho přítomnosti udála nebo byla provedena, dokud není prokázán opak.³¹ V souladu s touto zásadou proto orgány veřejné moci při kontrole totožnosti fyzické osoby zpravidla pořizovat kopii průkazu totožnosti nepotřebují a zákon jim takový postup neukládá.

Vzhledem ke zneužitelnosti občanského průkazu a cestovního dokladu ke krádeži identity fyzické osoby stanovují příslušné zákony **zákaz pořizovat jakýmkoliv prostředky kopie těchto průkazů bez prokazatelného souhlasu občana, kterému byl průkaz vydán, pokud zvláštní**

³⁰ Dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/stanovisko-ministerstva-vnitra-k-posuzovani-prokazovani-totoznosti-obcanskym-prukazem-cestovnim-pasem-a-ridicckym-prukazem.aspx>.

³¹ Ust. § 568 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

zákon nebo mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.³²

V praxi je však často souhlasem s pořízením kopie podmiňováno poskytnutí nějaké služby, čímž souhlas nenaplňuje podmínku svobodného projevu vůle. Je proto podstatné, aby držitel dokladu byl výslovně informován o možnosti nesouhlasit s pořízením kopie a důsledcích takového odmítnutí. Neoprávněné pořízení kopie občanského průkazu nebo cestovního dokladu je přestupkem fyzické osoby, která kopii pořídila, k jehož projednání je příslušný obecní úřad. Pokud tedy k neoprávněnému pořízení kopie došlo z rozhodnutí právnické osoby, může postih zatím dopadnout jen na zaměstnance, který byl touto činností pověřen. Projednávaný nový zákon o občanských průkazech³³ však již ve spojení se zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, počítá s tím, že takové jednání bude přičitatelné i právnické osobě.

Úřadu pro ochranu osobních údajů jsou pravidelně **zasílány stížnosti na podmínění poskytnutí služby pořízením kopie dokladu totožnosti**. Úřad při posouzení těchto stížností vychází z hodnocení, zda v daném případě měl správce právní titul k pořízení kopie tohoto dokladu, včetně všech osobních údajů na něm uvedených a zdali v případě, že právním titulem byl souhlas, byl dán svobodně.

Z kontrolní činnosti lze uvést případ, kdy vzhledem k vysokým cenám sportovního vybavení a rizika z toho vyplývajícího kontrolovaná osoba v rámci vyřízení výpůjčky požadovala buď složení finanční kauce za zapůjčené sportovní vybavení, nebo provedení celé kopie platného průkazu totožnosti, se souhlasem majitele, kdy byla kopie průkazu totožnosti v elektronické podobě uložena v systému užívaném kontrolovanou osobou. Souhlas s kopií občanského průkazu byl zakomponován do samotné smlouvy o výpůjčce sportovního vybavení. Podpisem smlouvy o výpůjčce sportovního vybavení byl tedy souběžně podepsán i samotný souhlas se zpracováním kopie průkazu totožnosti. Kontrolující tento způsob získávání souhlasu vyhodnotili jako **porušení zákonnosti zpracování ve formě absence řádně uděleného souhlasu, jelikož souhlas nebyl získán způsobem, který ukládá GDPR, tj. svobodně, jelikož uzavření smlouvy zároveň znamenalo poskytnutí souhlasu.**

Pořizování kopií průkazu totožnosti na základě zákona

Zákonem stanovené pořizování kopií uvedených dokladů je spíše výjimečné (kopie občanského průkazu nebo cestovního dokladu se přikládá k žádosti o ověření rodného čísla podle zákona o evidenci obyvatel)³⁴. Zákon č. 253/2008 Sb. upravuje poněkud nejednoznačně

³² Ust. § 15a odst. 2 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech; § 2 odst. 3 zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o cestovních dokladech).

³³ Sněmovní tisk 1043: <https://psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=1043>. Návrh § 65 odst. 1 písm. d) zní: „Přestupku se dopustí ten, kdo poruší zákaz pořizovat kopii občanského průkazu bez souhlasu držitele občanského průkazu podle § 39 písm. c).“

³⁴ Ust. § 17b odst. 2 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech

pořizování kopií dokladů povinnými osobami, neboť v ust. § 9 odst. 8 stanoví, že povinná osoba může pro účely tohoto zákona pořizovat kopie nebo výpisy z předložených dokladů a zpracovávat takto získané informace k naplnění účelu tohoto zákona. Povinnými osobami podle tohoto zákona jsou kromě bank a dalších finančních institucí i mnohé další instituce zabývající se poskytováním peněžních, investičních a obchodních služeb. K povinným osobám patří např. i pojišťovna, notář při úkonech notářské úschovy, obchodník s uměleckými díly a osoba oprávněná k obchodování s použitým zbožím nebo ke zprostředkování takových obchodů nebo k přijímání věcí do zástavy. Tento zákon stanoví pořízení kopie průkazu jako fakultativní **možnost povinné osoby při identifikaci klienta, ne jako povinnost kopii pořídit**. Sporné tak mohou být situace, v nichž je důvodné kopii průkazu pořídit. Zákon č. 253/2008 Sb. stanoví v § 11 odst. 7 povinnost zpracovávat kopie průkazu totožnosti, pouze v případech, kdy dochází k uzavření smlouvy bez fyzické přítomnosti klienta. Jinak by pořizování kopií nemělo být plošné, ale v konkrétních případech odůvodněné, zejména podezřením na možné porušování zákona, jehož účelem je zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytvoření podmínek pro odhalování takového jednání. Pro úplnost lze dodat, že pravidla pro kopírování občanských průkazů nesmí být zneužita k přímé nebo nepřímé diskriminaci podle zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Postup, jak neporušovat zásadu minimalizace údajů kopírováním celého průkazu totožnosti přitom zákon č. 253/2008 Sb. stanoví v § 10 odst. 3 a 4 při identifikaci klienta notářem nebo kontaktním místem veřejné správy: *„Přílohou listiny o identifikaci jsou kopie těch částí dokladů, použitých k identifikaci, z nichž lze zjistit identifikační údaje a dále druh a číslo průkazu totožnosti, stát, popřípadě orgán, který jej vydal, a dobu jeho platnosti...musí obsahovat i kopii vyobrazení identifikované fyzické osoby v průkazu totožnosti v takové kvalitě, aby umožňovala ověření shody podoby.“* Uvedené může být vodítkem i v jiných případech kopírování průkazů totožnosti.

Z kontrolní činnosti Úřadu lze shrnout, že u pořizování a uchovávání kopií občanských průkazů u žádosti o finanční produkt v nebankovním sektoru lze rozlišit dvě možné varianty, přičemž je na klientovi samotném, jaký způsob uzavření smlouvy zvolí:

1) Uzavírání smlouvy výlučně prostřednictvím prostředků komunikace na dálku. Klient je tedy kontrolovanému povinen zaslat podle § 11 odst. 7 zákona č. 253/2008 Sb. kopii průkazu totožnosti a dalšího podpůrného dokladu, z něhož lze zjistit jeho identifikační údaje, a to za účelem provedení identifikace klienta dle zákona č. 253/2008 Sb. Právním základem pro pořízení kopie občanského průkazu je tedy plnění právní povinnosti.

2) Uzavírání smlouvy, která není uzavírána výlučně prostřednictvím prostředků komunikace na dálku – v takovém případě se (tedy naopak) nejedná o pořizování kopie na základě zákona. Klient je kontrolovanému povinen předložit svůj průkaz totožnosti (občanský průkaz), ze kterého kontrolovaný zaznamená jeho identifikační údaje. Kopii občanského průkazu kontrolovaný pořizuje v těchto případech pouze s předchozím souhlasem klienta (souhlas je dobrovolný, uzavření smlouvy nesmí být podmíněno tímto souhlasem).

Úřad prošetřoval stížnosti obsahující tvrzení, že v případě odmítnutí souhlasu s provedením kopie občanského průkazu banka odmítla bankovní účet zřídit. Ve vnitřním předpisu banky bylo stanoveno, že neudělení souhlasu není důvodem neposkytnutí služby, nicméně neposkytnutí souhlasu mělo vliv na další postup ve vyřizování žádosti klienta, tedy informování centrály o neposkytnutí souhlasu, posuzování rizikovosti klienta a v případě negativních hodnocení měla být služba odmítnuta. Z šetření však vyplynulo, že minimálně v jednom případě došlo k tomu, že na základě odmítnutí poskytnutí občanského průkazu za účelem jeho oskenování, nebyla služba poskytnuta. Uvedeným byla porušena povinnost stanovená v čl. 7 odst. 4 a čl. 6 odst. 1 písm. a) GDPR, tedy charakter uděleného souhlasu neodpovídal zákonným podmínkám vzhledem k absenci prvku svobodného udělení, jakožto nezbytného atributu souhlasu jako právního důvodu.

Kopie dokumentů a zásada minimalizace

Požizováním kompletních kopií dokumentů a jejich ukládáním do evidence může docházet k porušování zásady minimalizace, vzhledem k tomu, že dokumenty obsahují i další osobní údaje pro stanovený účel nikoli nezbytné. Porušení zásady minimalizace získáváním nepotřebných údajů je závažnější v případě kopií textových dokumentů (např. dědických usnesení) než v případě osobních dokladů, kde případně nadbytečně získané údaje jsou v poměru k údajům získávaným oprávněně spíše marginální. Možné porušení zásady minimalizace i v případě osobních dokladů bývá někdy řešeno pořízením kopie pouze části dokladu se zakrytím nepotřebných údajů např. pomocí šablony, typicky, pokud je třeba jen předem stanovený omezený rozsah údajů. Použití šablony je akceptovatelné při uzavírání soukromoprávních smluv, avšak dokládání nutných údajů orgánům veřejné moci má být jednoznačně upraveno zákonem, nemá záviset na individuálním posouzení nebo na dohodě s držitelem dokumentu. Zákony, pro jejichž účely je pořizování kopií dokumentů požadováno, by tak měly upravovat i konkrétní postupy, jak při pořizování kopií zásadu minimalizace údajů dodržet.

Z kontrolní činnosti lze uvést případ pořizování kopie občanského průkazu dle šablony při zapůjčení automobilu. U občanského průkazu je pořizována kopie dle šablony se zakrytím údajů, které pro identifikaci fyzické osoby nejsou potřebné a dále se pořizuje celá kopie řidičského průkazu. Kopie dokladů jsou opatřeny razítkem „Souhlasím s pořízením kopie OP a ŘP“, ke které držitel dokladů připojí svůj podpis. Pokud držitel dokladů s pořízením kopie dokladů nesouhlasí, zaměstnanci půjčovny pouze ověří totožnost osoby dle předložených dokladů a do podkladů ke smlouvě si opíšou potřebné údaje z dokladů.

Z období před účinností GDPR lze zmínit následující případ z kontrolní činnosti. Operátoři, kteří pro doručování zboží a služeb využívali přepravních společností (kurýra), zavazovali přepravní společnosti k tomu, aby jejich zaměstnanci při doručení požadovali ztotožnění zákazníka podle občanského průkazu a aby pořizovali kopii občanského průkazu, a to přes tzv. šablonu, tedy s redukovánými informacemi, jejichž rozsah stanovuje § 63 odst. 1 písm. b) zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích (jméno, příjmení, bydliště

a identifikační číslo nebo obchodní firma, jde-li o fyzickou podnikající osobu, nebo jméno, příjmení, bydliště, datum narození nebo rodné číslo fyzické osoby). Úřad v této souvislosti doporučuje, aby si zákazník zkontroloval, zda byla pořízena kopie pouze přes takovou šablonu.

Ztotožnění zákazníka oproti předloženému občanskému průkazu je základním úkonem kurýra před předáním zboží tak, aby nedošlo k záměně osoby zákazníka, případně aby si zboží neobjednala osoba na vrub jiné osoby. Operátoři v kontrolovaném případě poskytovali prostřednictvím e-shopu kromě samostatného zboží i základní a doplňkové služby elektronických komunikací a související služby spojené do budoucna s plněním závazků vázaných na konkrétní osobu zákazníka, které by při nedodržení stanovených postupů (zjištění přesných osobních údajů) mohly být plněny vůči neoprávněné osobě. Zákazník byl prostřednictvím všeobecných obchodních podmínek vztahujících se k zásilkovému obchodu operátorů předem informován o rozsahu i postupech shromažďování osobních údajů potřebných k poskytnutí služeb, a to „redukovanou“ kopií občanského průkazu přes přiloženou šablonu, která znepřístupní nepotřebné osobní údaje. Zákazník uskutečněním objednávky potvrzoval, že souhlasí se všeobecnými obchodními podmínkami.

Uvedený postup nelze vnímat z pohledu Úřadu jako nezákonný a v rozporu s § 15a odst. 2 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, neboť je zcela na vůli zákazníka, zda s postupem souhlasí či využije jiný způsob obstarání zboží nebo služby, pokud připadá v úvahu. V případě, že zástupce přepravní společnosti (kurýr) by požadoval nad rámec svého oprávnění pořízení fotokopie občanského průkazu bez použití šablony, nesmí tak učinit bez výslovného souhlasu zákazníka, resp. má zákazník právo takový požadavek odmítnout a souhlas s pořízením fotokopie svého občanského průkazu neposkytnout. Případné zmaření doručení zásilky jde pak na vrub dodavatele.

Zpracování údajů z občanského průkazu

Na občanském průkazu je několik typů údajů: 1. údaje uvedené v občanském průkazu („v podobě bezprostředně čitelné člověkem“), 2. údaje uvedené ve strojově čitelné podobě [na zadní straně – 2D kód = dvoudimenzionální čárový kód s vysokou informační hodnotou a schopností detekce a oprav při jeho porušení (zapsáno je číslo občanského průkazu) + údaje uvozené kódem „IDCZE“, kde je kód dokladu, kód vydávajícího státu, číslo dokladu, kontrolní číslice, datum narození, kontrolní číslice, pohlaví, datum platnosti, kontrolní číslice, státní občanství, celková kontrolní číslice, příjmení, jméno, popřípadě jména občana] a 3. data elektronicky uložená v občanském průkazu („s využitím nosiče dat“ – bezkontaktního elektronického čipu). Je odpovědností správce, aby si uložil a dále zpracoval pouze ty osobní údaje na občanském průkazu sub. 1, které jsou k jeho účelu zpracování osobních údajů nezbytné.

Ohledně údajů na občanském průkazu sub. 2 a sub. 3 je nutno rozlišovat úpravu *de lege lata*: zákon o občanských průkazech výslovně zakazuje shromažďovat, ukládat, upravovat nebo pozměňovat, předávat, šířit, zveřejňovat, uchovávat, kombinovat, blokovat nebo likvidovat

strojově čitelné údaje vedené v občanském průkazu, popřípadě v kontaktním elektronickém čipu, pokud tento zákon nebo zvláštní právní předpis nestanoví jinak.³⁵ Tato úprava pochází z roku 2010, kdy účelem tohoto zákazu bylo chránit držitele občanského průkazu před zneužitím jeho osobních údajů, popřípadě jejich předávání jiným subjektům v elektronické podobě,³⁶ přičemž technologie strojově čitelné zóny byla zpravidla využívána toliko při překračování státních hranic.

Vzhledem k tomu, že postupem času se vyvinulo vícero technologií, které mohou strojově využívat osobní údaje, aniž by je musel subjekt ručně opisovat (např. bankovní sektor), došlo i k novému náhledu na skutečnost v poskytování strojově čitelných údajů. *De lege ferenda*³⁷ v souvislosti s nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157 ze dne 20. června 2019, o posílení zabezpečení průkazů totožnosti občanů Unie a povolení k pobytu vydávaných občanům Unie a jejich rodinným příslušníkům, kteří vykonávají své právo volného pohybu, se již nepočítá se zákazem tohoto zpracování osobních údajů, nýbrž v ustanovení § 39 písm. d) návrhu nového zákona o občanských průkazech se pouze zakazuje zpracovávat údaje uvedené v občanském průkazu a data pro elektronické využití občanského průkazu bez souhlasu držitele. Z toho vyplývá, že bude záležet ve většině případů na občanovi, zda poskytne údaje či nikoli. I nadále výjimku z tohoto bude znamenat zvláštní právní předpis, který stanovuje povinnost poskytnutí (např. zmíněný zákon č. 253/2008 Sb.)

V souvislosti s návrhem nového zákona o občanských průkazech a s přípravou s ním spojených prováděcích vnitrostátních právních předpisů představující adaptaci právního řádu České republiky na výše uvedené nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157, lze uvést, že ve smyslu terminologie GDPR je nutno považovat uložení, načtení a shromáždění osobních údajů z bezkontaktního elektronického čipu za jejich zpracování. I v těchto případech tedy soukromý subjekt nejen nemá získat údaje, které ke své činnosti nepotřebuje, ale má mít přístup jen k takovým, které potřebuje. Příkladem může být existující právní úprava v Německu,³⁸ kde jednak soukromé subjekty (poskytovatelé služeb) mohou zpracovávat osobní údaje jen v nezbytném rozsahu, jednak musí požádat o vydání certifikátu (časově omezeného), na jehož základě mohou načítat osobní údaje z bezkontaktního elektronického čipu. Při vydání povolení je přitom zohledněno hledisko ochrany osobních údajů v podobě jedné z podmínek, kterou je zajištění dodržování ochrany osobních údajů.³⁹ V souladu s ochranou osobních údajů je například i to, kdy by se fyzická osoba mohla při vydání občanského průkazu rozhodnout, zda chce své osobní údaje poskytovat soukromým

³⁵ Ust. § 15a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech.

³⁶ Kontaktní elektronický čip je chráněn osobními kódy, které pokud občan nezadá, neposkytnou se subjektu údaje v něm uložené.

³⁷ Sněmovní tisk 1043: <https://psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=1043>.

³⁸ Viz § 2 odst. 3, 18 a 18a, 19 odst. 6, 21 a 21a zákona o průkazech totožnosti a elektronickém dokladu totožnosti (*Personalausweisgesetz*) z 18. června 2009 (BGBl. I S. 1346) ve znění čl. 80 nařízení z 19. června 2020 (BGBl. I S. 1328) (<https://www.gesetze-im-internet.de/pauswg/BJNR134610009.html>).

³⁹ V Německu to prakticky probíhá tak, že soukromí poskytovatelé služeb, kteří potřebují prokázat totožnost nebo jednotlivé údaje z průkazu totožnosti pro plnění úkolu ve veřejné správě nebo pro plnění svých vlastních úkolů, za podmínky, že mají bydliště či sídlo v EU nebo ve státech, kde je srovnatelný standard ochrany osobních údajů, mohou požádat o vydání oprávnění (certifikátu). Povolení vydává Bundesverwaltungsamt, přičemž jednou z podmínek vydání certifikátu je zajištění souladu s ochranou osobních údajů. Certifikát se vydává na dobu 3 let. V této době může dozorový úřad kontrolovat soulad s ochranou osobních údajů.

poskytovatelům služeb nebo nikoliv. To by předpokládalo poskytnutí dostatečného vysvětlení ve formě informační povinnosti před vydáním občanského průkazu.

Na základě stížnosti provedl Úřad kontrolu, jejímž předmětem bylo zpracování osobních údajů v souvislosti s pořizováním kopií občanských průkazů a fotografií obličeje zákazníků a vyřizováním žádostí o uplatnění práv subjektů údajů při poskytování produktu obchodní společností, který spočívá v tom, že zákazníci za objednané zboží zaplatí 1/3 kupní ceny před převzetím zboží s tím, že zbylé 2/3 kupní ceny doplatí do 3 měsíců. Stěžovatel uvedl, že kontrolovaná osoba nereagovala na odvolání souhlasu se zpracováním kopie jeho občanského průkazu a fotografie obličeje při vyzvednutí zboží v rámci tohoto produktu. Kontrolující zjistili, že v případě stěžovatele kontrolovaná osoba zpracovávala osobní údaje (kopii občanského průkazu a fotografii) na základě jeho souhlasu, který však stěžovatel odvolal. Kontrolovaná osoba nicméně tuto žádost nevyřídila, a to z důvodu pochybení zaměstnance. Kontrolovaná osoba tak zpracovávala kopii občanského průkazu a fotografii obličeje stěžovatele neoprávněně, čímž porušila čl. 6 odst. 1 GDPR (právní titul). Zároveň tím porušila čl. 7 odst. 3 GDPR (odvolání souhlasu), neboť odvolat souhlas musí být stejně jednoduché, jako jej poskytnout. Kontrolující dále dospěli k závěru, že tím, že kontrolovaná osoba nijak nereagovala na žádost o uplatnění práv subjektu údajů, konkrétně odvolání souhlasu se zpracováním osobních údajů, porušila čl. 12 odst. 3 GDPR. Úřad tedy zjistil, že kontrolovaná osoba výše uvedeným jednáním porušila povinnosti stanovené čl. 6 odst. 1, čl. 7, čl. 12 a čl. 29 (zpracování na pokyn správce) GDPR.

Shrnutí

Každý, kdo je požádán o to, aby umožnil pořídit kopii svého průkazu totožnosti by se tak měl v první řadě dotázat, zda je požadavek vznášen na základě zákona, či zda má jít o pořízení kopie na základě dobrovolného souhlasu, jaké jsou pro to důvody a jaké jsou důsledky odmítnutí. Může se dotázat, zda je pořízení kopie pro ověření jeho totožnosti nezbytné, např. pokud není možné předložení originálu dokladu v osobním styku k nahlédnutí.

Měl by si být také vědom, že k projednání stížnosti na neoprávněné pořízení kopie občanského průkazu nebo cestovního dokladu je příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností,⁴⁰ a případné porušení zásady minimalizace ukládáním kompletních kopií dokumentů do evidence fyzických osob je porušením GDPR, k jehož posouzení je příslušný Úřad pro ochranu osobních údajů.⁴¹

⁴⁰ Ust. § 16a odst. 1 písm. k) zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech; ust. § 34a odst. 1 písm. i) zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech.

⁴¹ V podrobnostech lze odkázat na internetovou stránku Úřadu: Chci podat stížnost na správce nebo zpracovatele dostupnou z:

https://www.uoou.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=200144&id_ktg=4454&n=chci%2Dpodat%2Dstiznost%2Dna%2Dspravce%2Dnebo%2Dzpracovatele&p1=1097.